

Zoltan Vegel

Visoko evanđeosko teološko učilište

Osijek, Hrvatska

zoltanvegel@gmail.com

DOI: 10.18485/rit.2022.20.37.8

UDK: 27-13:305

Pregledni rad

Datum prijema: 16.07.2021.

ZAŠTO U CRKVAMA IMA MANJE MUŠKARACA NEGO ŽENA

Rezime

Ovim radom želim istražiti razlog zašto u crkvama ima manje muškaraca nego žena. U radu ću prikazati da ne stoje opšte popularna objašnjenja za ovaj fenomen, kao što je recimo teza da su muškarci ponosni, nego da se čini da na ovo najviše utiče neizbalansirano crkveno iskustvo koje više odgovara ženskom nego muškom biću. Jednostavno, crkve daju one rezultate za koje su dizajnirane.

Ključne reči: muškarci, žene, crkva, Bog.

Uvod

Moje prvo interesovanje u vezi teme ovog rada nastalo je 2005. godine. Tada sam primetio da se u crkvi već neko vreme nalazi veoma malo muškaraca, a i ono malo što ih je bilo, bili su većinom pasivni i duhovno manje zreli u odnosu na žene. U razgovoru sa drugim pastorima došao sam do zaključka da je to problem šire prirode, a kasnije sam shvatio da je to ustvari problem hrišćanstva u odnosu na druge svetske religije.

Pre nego što nastavim dalje, trebalo bi da definišem pojmove. Iako je pitanje muškaraca u crkvama pitanje koje se dotiče svih veroispovesti, predmet i dom et ovog istraživanja je više protestantsko-evanđeosko hrišćanstvo. Pod pojmom „hrišćanin“, smatramo nekoga ko je predani sledbenik Isusa Hrista, a ne prosto neko ko je to samo po svojoj porodičnoj ili nacionalnoj tradiciji.

Možemo postaviti pitanje zašto je to bitno? Smatram da je bitno, ako ni iz čega drugog, onda iz socioloških razloga, a jedan od njih je mogućnost žena da se udaju „u Gospodu“. Ako nema muškaraca u crkvi, i ako ti muškarci nisu snažni hrišćani, žena koja hoće da ostane verna tradicionalnom razumevanju da u brak treba ući sa osobom koja je hrišćanin, suočava se sa neugodnim saznanjem da će možda ostariti sama i bez porodice. To je protivno ljudskoj potrebi za porodicom, budi razne vrste strahova i žena je suočena sa izborom: da ostane verna svojoj sa-

vesti ili da se protiv savesti uda „van Gospoda“. Praksa je, barem u mom iskustvu, pokazala da u slučaju da se žene udaju za nehrišćane, one češće, pre ili kasnije, prestanu dolaziti u crkvu nego što je to slučaj sa muškaracima. Čak ako i majka nastavi ići u crkvu, deca kada odrastaju u primeru oca koji ostaje kući, mogu imati vrlo jako uporište u tome da i sami odustanu od crkve.

Sa druge strane, Bill Graham je izjavio da u njegovom iskustvu kada muž postane hrišćanin, mnogo je veća verovatnoća da će i cela porodica slediti Hrista, nego kada je prvi hrišćanin u porodici dete ili supruga.¹ Nisam uspeo saznati da li je ta izjava poduprta i sa nekim konkretnim istraživanjem, ali i životno iskustvo nam pokazuje da je to vrlo verovatno tačno. Tako da bitnost ovog pitanja nije samo u nekoj jednakosti polova, pukom nezadovoljstvu jer nema muškaraca u crkvi, ili nečemu sličnom. Važnost ove teme mislim da je u samom pitanju ispunjavanja Velikog poslanja (Mat 28:18, 19) i opstanku crkve. Naravno, crkva će opstati u ovom ili onom obliku, ali to ne znači da se ne trebamo baviti temama koje njen rast i opstanak u nekom pogledu dovode u pitanje.

Iz gornjih razloga temu smatram važnom, želim da se pozabavim sa njom i mislim da bi i šira crkvena zajednica trebala učiniti isto.

U prvom delu rada ću izneti neke statističke podatke, koji dokazuju da situacije jeste takva kakva nam se iskustveno i čini da jeste, i izneću neke teze koje bi mogle objasniti zašto ova razlika postoji. U drugom delu ću prikazati moje sopstveno istraživanje, koje je načinjeno kroz upitnik koji su popunili muškarci. Na kraju, izneću svoje zaključke i, iako domet ovog rada nisu rešenja, izneću neke predloge kako uticati na situaciju.

Situacija i teze o uzrocima

Kroz razgovor sa drugim pastorima došao sam do zaključka da je odnos između žena i muškaraca negde oko 3:2 u proseku u korist žena. Negde je razlika mnogo veća, a negde je razlika mnogo manja. Jedna crkva koja se bavi sa populacijom muškaraca zavisnika, čini se da ima vrlo malu negativnu razliku, tj. pastor je izjavio da ne vidi toliki problem nedostatka muškaraca. Ovo me odmah i navodi na zaključak gde bi mogao biti jedan od problema – većina crkvi nema sistematski, dugotrajan program za doseganja muškaraca. Crkve imaju programe za rad sa ženama, decom, mladima i starima, pa i za evangelizaciju tih grupa. Međutim, retko koja crkva uopšte ima bilo koju planski osmišljenju, stalnu aktivnost za muškarce, a pogotovo ne neku aktivnost koja je primarno usmerena

¹ Patrick Morley, *The Man in the Mirror* (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 113.

ka dosezanju muškaraca nehrišćana. Možda deo problema leži u tome što jednostavno žanjemo ono što sejemo. Ne sejemo u dosezanja muškaraca, pa muškaraca onda i nema.

Murrow ističe istraživanje koje pokazuje da žene čine više od 60% Presbiteranskih crkvi² i zapažanja da su većina muškaraca u crkvi tihi i povučeni.³ Leon beleži anegdotalni dokaz da muškarci čine svega 25% procenata na katoličkim službama „a i oni koji dolaze, dolaze pod prisilom od strane svojih žena“.⁴ Istraživanje iz 1986. pokazuje da se odnos žena i muškaraca kreće oko 60:40.⁵

Na našem području nisam uspeo da dođem do mnogo istraživanja na ovu temu. Međutim, ono što sam našao ukazuje na to da je statistika slična. Odnos religioznosti žena prema religioznosti muškaraca je po istraživanju iz 1969. godine 2:1.⁶ Statistika je slična i u javnom prikazivanju religioznosti (odlazak u crkvu) i u ličnoj pobožnosti (molitva kod kuće).

Jedno od mogućih, a i najčešćih objašnjenja na koje sam nailazio lično, ali i u literaturi, jeste da je za razlog zašto više žena ima u crkvi u tome što su one emocionalnije, da su podložnije utisku koje izazivaju verske ceremonije i da je veći broj žena vezan za domaćinstvo, te da im je odlazak u crkvu u isto vreme i prilika za društveni kontakt.⁷ Razlozi koje sam dobio u razgovoru sa ljudima je i mišljenje da su muškarci ponosniji i teže im je da se saviju autoritetu, Boga pre svega, a zatim i autoritetu crkvene hijerarhije i da muškarci jednostavno nisu duhovno osetljivi.

To sve verovatno donekle i utiče na situaciju, ali je ne objašnjava potpuno, jer je učešće žena i muškaraca u drugim religijama mnogo ravnomernije nego u hrišćanstvu. Nehrišćanske religije jednostavno nemaju ovaj problem.⁸ Na stranu drugi faktori koji u drugim religijama vode do većeg učešća muškaraca u religiji ali da li su muškarci u drugim religijama emocionalniji, podložniji utisku ceremonije, ponizniji i duhovniji te je zato učešće žena i muškaraca izbalansiranije? Zar hrišćanstvo nije počelo sa duhovno osetljivim i Isusu podložnim muškarcima? Ova gornja objašnjenja bi možda bila validna da nije drugih religija koje nemaju ovaj problem. Što se tiče ponosa Lummis navodi istraživanje koje zaklju-

2 David Murrows, *Why Men Hate Going to Church* (Nashville, Tennessee: Nelson Books, 2005), 5.

3 Ibid, 74.

4 Leon J. Podles, *The Church Impotent - The Feminization of Christianity* (Dallas: Spence Publishing Company, 1999), 3.

5 Ibid, 12.

6 Zorica Kuburić, „Žena i Crkve“, u *Feministička teologija: od teorije u praksu* (Novi Sad: Futura, 1999), 42, http://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/feministicka_teologija.pdf.

7 Ibid.

8 Podles, *The Church Impotent - The Feminization of Christianity*, 26.

čuje da je „neopravdan strah da će učešće žena u vođstvu crkve smanjiti participaciju muškaraca“⁹, a Murrows navodi da je u pripremama za knjigu otkrio obrazac koji se ponavlja a on je da „muškarci žele da poznaju Boga ali ne žele ništa da imaju sa crkvom“.¹⁰ Dakle, čini mi se da sve navodi na to da je nešto ipak specifično u hrišćanstvu tj. crkvi što prouzrokuje ovaj fenomen a ne nešto u karakteru ili duhovnosti muškarca.

Što se tiče toga da je veći broj žena vezan za domaćinstvo, David de Vaus je radio istraživanje na ovu temu. Pokušao je da otkrije da li na razliku u religioznosti žena i muškaraca utiče lokacija u društvenoj lestvici tj. uticaj zaposlenosti na dolazak u crkvu.¹¹ Ako stepen zaposlenosti utiče na dolazak u crkvu, to bi onda značilo da više zaposleni manje dolaze i obrnuto i to bi trebalo da bude jednako i za muškarce i za žene.¹² Međutim, njegovo istraživanje je pokazalo da na dolazak žena u crkvu ne utiče stepen njihove zaposlenosti dok kod muškaraca trend je obrnut od očekivanog. Nezaposleni muškarci manje dolaze u crkvu od zaposlenih.¹³ Istraživanje je pokazalo da dolazak u crkvu nije vezan za količinu slobodnog vremena a što je takođe značajno, istraživanje ne podržava ni tezu da društvena izolacija podstiče odlazak u crkvu.¹⁴

Jedna od teza je i da veća uloga žene u brizi o detetu podstiče religioznost.¹⁵ Prema toj tezi, žene koje imaju decu češće odlaze u crkvu zbog podrške u odgajanju i vaspitanju koju primaju kroz komunu vernika. Istraživanje potvrđuje da deca, istina, utiču na povećan odlazak u crkvu, međutim uticaj na odlazak u crkvu je jednak i za žene i muškarce.

Mogući uzrok je i različita slika koju o Bogu imaju žene i muškarci. Nelson beleži interkulturalno istraživanje po kojem se „figura oca povezuje sa odlukama, direktijama i podrškom dok se figura majke povezuje sa nežnošću, strpljenjem, prihvatanjem i saosećajnom brigom“.¹⁶ Dok većina hrišćana i dalje Boga naziva ocem, među Amerikancima je došlo do promene u slici o Bogu te je Bog sve ma-

9 Adair T. Lummis, „Real Men and Church Participation“, *Review of Religious Research* 45, izd. 4 (2004): 407, <https://www.jstor.org/stable/3511994>.

10 Murrows, *Why Men Hate Going to Church*, od. Uvod.

11 David A. De Vaus, „Workforce Participation and Sex Differences in Church Attendance“, *Review of Religious Research* 25, izd. 3 (1984): 247, <https://www.jstor.org/stable/3511122>.

12 Ibid, 250-251.

13 Ibid, 251.

14 Ibid, 254.

15 David A. De Vaus, „The Impact of Children on Sex Related Differences in Church Attendance“, u *Sociological Analysis*, sv. 43 (Oxford University Press, 1982), od. Abstract, <https://www.jstor.org/stable/3710794>.

16 Hart M. Nelsen, Neel H. Cheek, i Jr and Paul Au, „Gender Differences in Images of God“, *Journal for the Scientific Study of Religion* 24, izd. 4 (1985): 396, <https://www.jstor.org/stable/1385990>.

nje viđen u karakteristikama oca a više u karakteristikama majke.¹⁷ To bi značilo da je u odnosu na naše pretke, došlo do feminizacije slike Boga. Možda u ovome leži odgovor šta je to specifično sa hrišćanstvom što čini da više žena nego muškaraca dolazi u crkvu? Jednostavno, moguće je da slika modernog Boga više privlači žene nego muškarce.

U prilog tome govori da psiholozi religije smatraju da su crkva i njeni programi takvi da su atraktivniji za žene koje su u poređenju sa muškarcima emocionalnije, sklonije negovanju, duhovnosti i više su društveno uključene.¹⁸ Takođe je otkriveno da su „muškarci koji imaju jače izražene ženske crte ličnosti skloniji ka tome da budu religiozno posvećeni“.¹⁹ Stoga Lummis zaključuje da „glavni razlog zasto su muškarci manje uključeni u crkvu ima veze sa ženskom prirodom crkvenog iskustva koje nije privlačno muškoj muževnosti i ličnim interesima“.²⁰ Leon u prilog tome iznosi studije koje pokazuju da što je čovek muževniji manje je verovatno da će biti zainteresovan za duhovno i obrnuto.²¹ Murrow piše da je „crkva razvila kulturu koja nije privlačna muškarcima i odbija ih“.²² „Razorna kritika hrišćanstva je da mnogi muškarci crkvu vide ne samo kao irelevantnu nego i kao feminiziranu. Reči i fraze kao ‘nije muški’, ‘za žene i decu’, ‘za slabice’ su uobičajene“.²³

Čini se da se feminizirala i sama duhovnost. U jednom svom predavanju sam napravio mali eksperiment. Slušaocima muškarcima sam predčio dve liste vrednosti. Listu A – ljubav, odnosi, podrška, nega, harmonija, zajedništvo i učešće i listu B – snaga, kompetentnost, dostignuća, uspeh, ostvarenje, ciljevi i zadaci. Pitao sam prisutne da glasaju koja lista predstavlja duhovne vrednosti. Svi su glasali za listu A. Tada sam im izneo da su liste A i B ustvari liste vrednosti koje po jednom istraživanju žene (lista A) i muškarci (lista B) smatraju bitnim. Meni je to bilo fascinantno. Muškarci koji su proveli dugo vremena u crkvi su odbacili listu B kao neduhovnu i nehrišćansku, iako je i sam Isus u svom ponašanju i govoru iskazivao vrednosti sa liste B. Čini se da smo duhovnost, pa i samog Isusa, osakatili i od njega sačuvali vrednosti koje više odgovaraju ženama. Isus, kako ga predstavljamo nije privlačan muškarcima.

Naša poruka evanđelja je često – „Isus te voli, čezne da ima zajedništvo sa tobom“. To jeste tačno, ali to ne dodiruje toliko mušku dušu koliko žensku i sa-

17 Ibid, 402.

18 Lummis, „Real Men and Church Participation“, 404-405.

19 Ibid, 405.

20 Ibid, 412.

21 Podles, *The Church Impotent - The Feminization of Christianity*, 8.

22 Murrows, *Why Men Hate Going to Church*, 7.

23 Podles, *The Church Impotent - The Feminization of Christianity*, 4.

mo je delimično tačno. U Bibliji je Isus prikazan i kao muškarac na misiji koji se bori i žrtvuje da spasi svoju mladu. On je muškarac vredan poštovanja drugog muškarca! On nas poziva na pokajanje od sebičnosti i pobune. Poziva nas da se odrekemo sebe, da kleknemo i prihvatimo ga za kralja i sledimo ga u borbi za njegovo kraljevstvo i mladu! Takva poruka je mnogo izazovnije i sigurno je muškarcima privlačnija od „Isus te voli i čezne da ima zajedništvo sa tobom“. Poruke u crkvama su često poruke ljubavi, zaštite, brige a ređe poruke poziva na borbu, herojstvo, predanje, žrtvu, istrajanje do kraja. Žene traže sigurnost a muškarci traže rizik.²⁴ Međutim, Crkva pruža mnogo sigurnosti ali ne pruža prilike za izazov i rizik. U crkvama je skoro pa prirodni refleks da kada neko izrazi ambiciju, da odgovorimo sa: „nemoj biti ponosan“, „čekaj na Boga“, „jesi siguran da je to što Bog želi“. Murrow koristi sliku da opiše feminiziranost crkvene atmosfere i kaže poruke – „crkva je nekada kao odeljenje ženske odeće u butiku u kojem muž zaglavljn čuva ženinu tašnu dok ona proba odeću, a on čežljivo gleda na odeljenje sa alatima“.²⁵

Takođe i sami sveštenici, predstavnici crkve imaju reputaciju da se bolje snalaze u društvu žena nego sa muškarcima i u pravim muškim igrama ili poslovima. Dovoljno je samo pogledati kako su predstavljeni u filmovima.²⁶ Ja imam slično iskustvo. Budući da mi je otac bio zanatlija, ja sam od najmanjih nogu naučio da koristim ručni i električni alat i da se snalazim kada nešto treba da se „majstoriše“. Međutim, i dan-danas nekada moji drugari, a koji znaju da sam svešteno lice, kada treba nešto da se fizički zapne, kažu mi nešto tipa „neka, pusti, teško je ovo, mi ćemo“ – i onda sledi iznenađenje kada vide da se snalazim u takozvanim „muškim“ poslovima.

Tako, nije da samo mi u nekim svojim istraživanjima sumnjamo da je crkva odbojna osećaju muževnosti muškaraca, muškarci nam sami to kažu i društvo nam kroz medije to pokazuje. Crkva i njeni muški predstavnici im deluju feminizirano.

Ovo nije ni nov fenomen, Spurgeon se žalio da „postoji ideja da ako postaneš hrišćanin moraš ugušiti svoju muževnost i pretvoriti se u mekušca“.²⁷ Još u 17. veku među doseljenicima u Novoj Engleskoj žene su činile većinu onih koji dolaze u crkvu.²⁸

24 Murrows, *Why Men Hate Going to Church*, 19.

25 Ibid, 28.

26 Ibid, 170.

27 Podles, *The Church Impotent - The Feminization of Christianity*, 6.

28 Ibid, 19.

Leon prve uzroke feminizacije crkve nalazi u tkz. misticizmu neveste pod uticajem monaha Bernarda iz Clairvauxa (1090-1153) i drugih.²⁹ Do tada se crkva korporativno smatrala Hristovom nevestom, međutim pod njegovim uticajem i na individualnu osobu se počelo gledati kao na Hristovu mladu. Ovo je pogotovo pogodovalo ženama i pojavljaju se erotska izražavanja ljubavnog odnosa između Hrista i mlade (pojedince). U Reformaciji se to viđenje odnosa individue i Hrista nastavilo i puritanci su nastavili da koriste metaforu individualnog hrišćanina kao neveste a odnos sa Hristom kao odnos između muža i žene.³⁰ Vremenom, hrišćanski život se sve više i više feminizirao a muškarac je trebalo da prihvati žensko viđenje odnosa sa Hristom da bi bio dobar hrišćanin. Ženi koja sebe prirodno vidi kao nevestu je potrebna ljubav, briga, zaštita i ona to dobija u Isusu, svome zaručniku. Dan danas nekada čujem žene da kažu – „Isus je moj muž/zaručnik“, „zaljubljena sam u Isusa“. Šta ovde ostaje za muškarca koji po prirodi stvari ne želi nežnost i zaštitu nego izazov i zadatak? Stvarno deluje istinito što Sprugeon kaže, deluje da muškarac mora postati mlitav da bi se smatrao „duhovnim“.

Smatram da istraživanja ukazuju na to da je glavni uzrok zašto muškarci ne dolaze u crkvu feminiziranje crkvenog iskustva, duhovnosti, poruke i samog Isusa. Muškarca to ne samo da ne privlači nego mu naprotiv, deluje još i odbojno. Crkvu on ne vidi kao mesto gde može da ostvari sebe nego gde svoju svojstvenost mora da negira dok to ne važi za žene.

Istraživanje

U pokušaju da saznam zašto na našem području više žena dolazi u crkvu nego muškaraca sproveo sam malo istraživanje preko onlajn upitnika. Istraživanje je obavljeno u decembru 2017. godine i u njoj je učestvovalo 104 muškaraca. Pitanja su bila: starost, veroispovest, frekvencija odlaska u crkvu, faktori koji sprečavaju odlazak u crkvu, razlozi za odlazak u crkvu, stav prema duhovnosti, učestalost čitanja Svetog pisma i pitanje postojanja Boga, a ispitanici su mogli da izaberu između unapred pripremljenih odgovora.

Kada bih danas radio ovo istraživanje, izbacio bih duplirajuća a ubacio neka dodatna pitanja i definitivno bih uključio i žene da bih mogao da uočim da li postoje značajne razlike u odgovoru muškaraca i žena. Ovako, istraživanje jeste

²⁹ Ibid, 102.

³⁰ Ibid, 116.

nepotpuno i nedorečeno ali mislim da ipak može da nam pruži neki uvid u razmišljanje muškaraca u vezi dolaska u crkvu.

Po pitanju razloga dolaska i nedolaska u crkvu ispitanici su mogli da odaberu ukupno četiri od svih ponuđenih odgovora. Tri najčešća odgovora na pitanje zašto neko ne ide u crkvu su: ne vidim kako je crkva relevantna za moj svakodnevni život (17.93%), nisam vernik ili nisam zainteresovan za duhovna pitanja (16.55%) i crkva kao institucija mi je odbojna (13.79%). Najčešći razlog zašto muškarci idu u crkvu su grupa odgovora koji se tiču relevantnosti crkve (18.94%). Sledeći razlozi su prijateljstvo sa vernicima (14.77%) i lično angažovanje u crkvi (13.64%). Dakle tri stvari: relevantnost, povezanost i angažovanje (osećaj da doprinose) je što se čini da muškarca zadržava i motiviše da dolazi u crkvu.

Ovi odgovori smatram da se uklapaju u ono što je prethodno izneseno u ovom radu. Muškarci ne vide da je crkva za njih – crkva je za „žene i decu“, „slabije“. Muškarci nemaju sa kime da se povežu, jer u crkvama fali muškaraca, a i način na koji se ljudi u crkvi povezuju više odgovara ženskoj ličnosti nego muškoj. Muškarac nema aktivnosti kroz koje može da se oseća korisno, jer je većina aktivnosti vezana za brigu, a ne za rizik.

Čini se da će biti više šansi da vidimo muškarce u crkvi ako muškarac vidi crkvu kao mesto koje je za njega, u kojem može da ostvari odnose na način koji odgovara njegovoj duši i ako može da konkretno doprinosi a da se pri tome ne oseća feminizirano.

Zaključak

Videli smo u ovom radu da zaista u crkvama u proseku i na Zapadu i na našim prostorima ima manje muškaraca nego žena i da je to problem koji je specifičan za hrišćanstvo. Takođe, videli smo da neki uobičajno prihvaćeni razlozi za to ne stoje, upravo zbog toga što problem jeste specifičan za hrišćanstvo. Da su muškarci po svojoj prirodi manje duhovni, ponosniji, problem bi bio prisutan i u drugim religijama. Videli smo i da zauzetost ili količina slobodnog vremena, briga oko dece takođe ne utiče na razliku u dolasku u crkvu.

Ono na šta istraživanja ukazuju je da na dolazak u crkvu utiče slika o Bogu (da li on ima prvenstveno ženske ili muške karakterne crte), crkvena atmosfera i iskustvo, poruka i percepcija Isusa i individualnog hrišćana koja čini se više pogoduje ženskim potrebama nego muškim. Mogući početak feminizacije crkve je u misticizmu neveste koji se raširio hrišćanstvom a u kojem Hristova nevesta ni-

je više samo crkva kao celina nego individualni hrišćanin, koja se posmatra i tretira kao Hristova mlada, što ne odgovara muškarcima.

Na kraju da citiram Murrows-a: „Tvoj sistem je savršeno dizajniran da ti daje upravo te rezultate koje dobijaš“. ³¹ Ako naše crkve dosežu žene, decu i mlade, a ne dosežu muškarce, ne možemo očekivati da imamo muškarce. Ako naše crkve nisu atraktivne za potrebe muškaraca, tj. ako su takve da su im pored svih duhovnih prepreka koje se trebaju savladati, odbojne po prirodi njihovog muškog bića, onda zaista nije za čuditi da muškaraca ima manje u crkvi. Naš sistem daje upravo one rezultate za koje je dizajniran.

Domet ovog rada nije predložiti konkretna rešenja ali za kraj bih predložio dve osnovne stvari. Na početku sam spomenuo crkvu koja nema problem nedostataka muškaraca. Zašto je to tako? Zato jer imaju stalan osmišljen program sa kojim dosežu muškarce a to je rad sa zavisnicima. Žanju ono što seju. Većina crkvi ne seje u dosezanje muškaraca. Možda bi u tome mogli početi. Rad sa zavisnicima je specifičan i težak zadatak. Ne mora i ne može svaka crkva da se bavi sa time. Ali mislim da bi svaka crkva trebalo da promisli o tome na koji način može početi dosezati muškarce nehrišćane i to na način na koji muškarcima neće biti odbojan. Drugo, crkve trebaju promisliti na koji način mogu menjati svoju kulturu da bude izbalansiraniya između ženskih i muških potreba.

Za dalje razmišljanje na ovu temu bilo bi dobro doći do nekih novijih socioloških i psiholoških istraživanja i sprovesti promišljenije istraživanje na našem području. Takođe, mislim da bi bilo dobro proučiti crkve koje nemaju ovaj problem i videti šta je to što one rade drugačije.

Literatura

- Kuburić, Zorica. „Žena i Crkve“. U: *Feministička teologija: od teorije u praksu*, 39-53. Novi Sad: Futura, 1999. http://www.zenskestudije.org.rs/pdf/knjige/feministicka_teologija.pdf.
- Lumms, Adair T. „Real Men and Church Participation“. *Review of Religious Research* 45, no. 4 (2004): 404-414. <https://www.jstor.org/stable/3511994>.
- Morley, Patrick. *The Man in the Mirror: Solving the 24 Problems Men Face*. Grand Rapids: Zondervan, 1997.
- Murrows, David. *Why Men Hate Going to Church*. Nashville, Tennessee: Nelson Books, 2005.
- Nelsen, Hart M., Neel H. Cheek, i Jr and Paul Au. „Gender Differences in Images of God“. *Journal for the Scientific Study of Religion* 24, no. 4 (1985): 396-402. <https://www.jstor.org/stable/1385990>.

31 Murrows, *Why Men Hate Going to Church*, od. Uvod.

- Podles, Leon J. *The Church Impotent - The Feminization of Christianity*. Dallas: Spence Publishing Company, 1999.
- De Vaus, David A. „The Impact of Children on Sex Related Differences in Church Attendance“. *U Sociological Analysis*, 43:145–154. Oxford University Press, 1982. <https://www.jstor.org/stable/3710794>.
- . „Workforce Participation and Sex Differences in Church Attendance“. *Review of Religious Research* 25, no. 3 (1984): 247. <https://www.jstor.org/stable/3511122>.

Zoltan Vegel

The Evangelical Theological Seminary
Osijek, Croatia
zoltanvegel@gmail.com

WHY THERE ARE FEWER MEN THAN WOMEN IN A CHURCH

Summary

With this paper author wants to explore the reason why there are fewer men than women in a church. The paper presents that there is no basis for a generally popular explanations for this phenomenon, such as the thesis that men are proud, but that this seems to be mostly influenced by an unbalanced church experience that suits women more than men. Simply put, churches get the results for which they are designed.

Key words: *men, women, feminism, church, God.*